

**МИСТЕЦТВО МОДЕЛЮВАННЯ ВИКЛАДАЧЕМ ВНЗ УСПІХУ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ
ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

УДК378.147.091.33-027.22(035)

Барбіна Є. С.

У статті розглядаються основні складові мистецтва моделювання викладачем вищого технічного навчального закладу успіху професійно-педагогічної діяльності у процесі підвищення професійної компетентності.

Ключові слова: мистецтво, моделювання, педагогічна майстерність, педагогічна компетентність, педагогічна творчість.

**ИСКУССТВО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ ВТУЗ
УСПЕХА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ПОВЫШЕНИЯ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

Барбина Е. С.

В статье рассматриваются основные составные искусства моделирования преподавателем высшего технического учебного заведения успеха профессионально педагогической деятельности в процессе повышения профессиональной компетентности.

Ключевые слова: искусство, моделирование, педагогическое мастерство, педагогическая компетентность, педагогическое творчество.

**ART OF DESIGN TEACHER TO SUCCESS OF PROFESSIONALLY
PEDAGOGICAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF INCREASE OF
PROFESSIONAL COMPETENCE**

Barbina E. S.

In the article the basic component arts of design of higher technical educational establishment of success of professionally pedagogical activity a teacher are examined in the process of increase of professional competence.

Key words: art, design, pedagogical trade, pedagogical competence, pedagogical creation.

Постановка проблеми. Сучасні гуманістично-орієнтовані тенденції розвитку педагогічної думки потребують трансформації ролі викладача ВНЗ з транслятора готових знань в організатора процесу утворення знань, організатора власне своєї та навчальної діяльності студентів. Тому сьогодні мистецтво успішного викладача вищого технічного навчального закладу - здобуття умінь моделювати насамперед власний успіх. Думка про те, що лише успішний педагог може виховати успішну особистість, не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень. Сучасна педагогіка розробляє положення успіху у двох напрямках: перший пов'язаний із обґрунтуванням технологій успішного навчання; другий напрям орієнтує на програмування життєвого успіху дорослих [6]. Педагог у своїй професійній діяльності може поєднати

ці два напрями. Для цього викладач ВТНЗ може розробити власну програму, зорієнтовану на успіх за такими напрямками: 1) розвиток професійного інтелекту; 2) формування професійних вмінь (як ефективно (успішно) ставити цілі, вибирати методи і форми їх успішного досягнення; уміння аналізувати правильність постановки цілей, методів їх досягнення); 3) самовиховання позитивно успішної особистості – конкурентоспроможного професіонала (формування мотивації бути успішним; розвиток волі, виховання впевненості в досягненні цілей, формування соціальних умінь та ін.

Отож, щоб задовольнити нові освітні потреби, головною метою освіти і виховання повинен стати розвиток успішної конкурентоспроможної особистості, професіонала, формування її інтелектуальної й духовної культури. Такий стиль виробляється лише під час співпраці та взаємодії двох успішних сторін – успішного педагога та успішного студента, де успіх другої сторони визначається успіхом першої.

Мета дослідження. У нашому дослідженні ми вирішили привернути увагу до питання – як стати успішним педагогом викладачем в умовах вищого технічного навчального закладу, як навчитися мистецтву моделювання професійно-педагогічної діяльності у процесі підвищення професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Якісне реформування вітчизняної системи освіти неможливе без урахування такого важливого чинника як орієнтування на успіх професійної діяльності, основним завданням якого є оволодіння мистецтвом моделювання успіху професійно-педагогічної діяльності. У даному випадку мається на увазі й підвищення кваліфікації, що спричинятиме якісні зміни у професійній компетентності викладача. Поняття *«професійна компетентність»* – явище багатоскладове. Це *сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати (застосовувати) необхідну інформацію.*

У результаті вдосконалення професійної компетентності народжується таке явище, як професійна майстерність, яка тісно пов'язана із педагогічною творчістю.

Педагогічна майстерність – це комплекс особистісно-ділових якостей педагога, що гарантує продуктивність його діяльності та забезпечує ефективність взаємодії з усіма суб'єктами процесу освіти. Головними ознаками професійної майстерності викладача є бездоганне вміння навчати, формувати позитивні риси особистості, розвивати творчі здібності та нахили інших.

Педагогічна майстерність вклучас у собі професійні знання, педагогічну культуру, педагогічну техніку, педагогічний досвід, задатки, здібності, гуманістичну спрямованість, вміння, спілкування. Будь-яка майстерність, у тому числі і педагогічна, проявляється та вдосконалюється лише в діяльності, причому особливістю педагогічної діяльності є те, що її результати помітні не відразу, а це може негативно позначитися на ставленні педагога до своєї праці. В.О.Сухомлинський зазначає: „Ткач вже через годину бачить плоди своєї праці. Сталевар через кілька годин радіє з гарячого потоку металу – це вершина його мрії, хлібороб через кілька місяців милується колосками, жменюю

зерна, вирощеного в полі... А вчителів треба працювати роки і роки, щоб побачити те, що він замислив; ні в кого так часто не гостює почуття незадоволення, як у вчителя..." [5].

В оволодінні педагогічною майстерністю викладачем вищого технічного навчального закладу можна виокремити кілька рівнів:

- *елементарний* – наявні окремі якості професійної діяльності: володіння знаннями для виконання педагогічних дій, предметом викладання; продуктивність навчально-виховної діяльності є низькою;

- *базовий* – володіння основами педагогічної майстерності: педагогічні дії гуманістично зорієнтовані, стосунки зі студентами і колегами розвиваються на позитивній основі, добре засвоєно предмет викладання, навчально-виховний процес організовано методично впевнено і самостійно;

- *досконалий* – чітка спрямованість дій викладача, їх висока якість, діалогічна взаємодія у спілкуванні, педагог самостійно планує і організовує свою діяльність на тривалий проміжок часу, маючи на меті розвиток особистості студента;

- *творчий* – ініціативність і творчий підхід до організації професійної діяльності, викладач самостійно конструює оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії, будує діяльність, спираючись на рефлексивний аналіз; сформовано індивідуальний стиль професійної діяльності.

Основою педагогічної майстерності є професійні знання, які забезпечують глибину, ґрунтовність, поміркованість дій, відображають рівень теоретичної підготовки власне з предмета та методики його викладання, а також із педагогіки, психології.

Як ми зазначали, поняття професійної майстерності тісно пов'язане з педагогічною творчістю. В.О.Сухомлинський [3] визначав педагогічну творчість як особливу галузь педагогічної науки, що займається виявленням закономірностей формування творчої особистості. Інші ж учені (В. Кан-Калік, М. Никандров, Л. Рувинський) розглядають педагогічну творчість як пошук педагогом нових рішень у постановці нових завдань, застосування нестандартних прийомів діяльності. І, нарешті, визначаємо *педагогічну творчість* (за узагальненим аналізом літературних джерел) як *оригінальне та високо-ефективне вирішення вчителем навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики виховання і навчання*.

Поняття педагогічної творчості включає в себе творчу педагогічну діяльність викладача і творчу навчальну діяльність студента в їхній взаємодії та взаємозв'язку, тобто педагогічна творчість – це особистісно орієнтована розвивальна взаємодія викладача та студента, яка зумовлюється певними психолого-педагогічними умовами і забезпечує подальший творчий розвиток особистості і рівня творчої діяльності вчителя. Інакше кажучи, ефективність формування творчої особистості студента прямо залежить від творчої діяльності педагога, його професійної майстерності. Добре відомо, що навчити творчості може тільки творча особистість, яка наділена яскраво вираженими креативними рисами, розвинутою творчою уявою, фантазією та інтуїцією, схильністю до педагогічних інновацій, розвиненістю продуктивного мислення, здатністю до комбінування, свободи асоціацій. Творчий педагог створює в класі атмосферу, що передбачає схвалення, підтримку пошукової активності учнів,

ініціативи, оригінальності та самостійності у вирішенні навчальних завдань, розробку і конструювання нових форм навчальної взаємодії, широкого застосування інтерактивних технологій навчання, спрямованих на розвиток творчої особистості.

Як зазначає дослідник проф. В. Загвязинський: „Навчити творчості вчителя можна й необхідно...”, а Платон у свій час сказав: „ Майстрами не народжуються, ними стають”. Тривалий час побутувала думка, що здатність до творчості, іншими словами, творчі здібності, це щось на кшталт вроджених рис, вони або є, або їх немає. І коли йшлося про творчість, то завжди поряд уживалося дієслово „розвивати”. Сучасні наукові дослідження спростовують цю думку і наголошують, що творчість можна не тільки розвивати, творчості можна й навчати. Так, зокрема, вчені В. Андрєєв, А. Бертон, Л. Виготський, О. Гумєнюк, Г. Костюк, С. Рубінштейн, А. Фурман та ін. наголошують, що навчання творчості і продуктивного мислення можливе, воно зумовлене дією „механізму переносу”, тобто вправління в творчій діяльності в одній галузі може бути перенесене на іншу галузь [1, 4].

Навчання ж педагогічної професійної творчості зумовлене, насамперед, дією „механізму наслідування”, основний принцип якого полягає в тому, що наслідування творчої діяльності в процесі підвищення професійної компетентності переходить у власну творчість.

Професія викладача вищого технічного навчального закладу поєднує в собі дві спеціальності. Кожен педагог є спеціалістом зі того предмета, який він викладає, і, крім того, буде педагогом-вихователем. Невипадково Л. Толстой [2] рекомендував учителеві глибоко знати і любити свій предмет, щоб знаннями виховувати учнів. Знання позитивно виховально впливають на учня тільки за певних умов: коли вчитель зуміє створити на уроці відповідний емоційний настрій, впливаючи не тільки на розум, а й на емоційну сферу учнів; коли учні усвідомлять необхідність у знаннях не тільки на сьогодні, а й для майбутнього.

Професійним обов'язком викладача вищого технічного навчального закладу є постійне підвищення кваліфікації, удосконалення професійної компетентності. Це – головна умова творчої діяльності і зростання педагогічної майстерності, що й є запорукою оволодіння мистецтвом моделювання успіху професійно-педагогічної діяльності. Основи для формування професійної майстерності педагогів закладаються під час їхньої підготовки у вищих навчальних закладах. Продовжується формування педагога-майстра у процесі самостійної практичної діяльності. Це передбачає як засвоєння нових досягнень психолого-педагогічної науки в процесі самоосвіти, так і аналіз та осмислення власного досвіду роботи і досвіду колег.

Викладач вищого технічного навчального закладу також має бути різнобічно ґрунтованою людиною. Окрім глибоких знань зі свого предмета, він повинен володіти ґрунтовними знаннями з питань політики, філософії, права, мистецтва, літератури, сучасних досягнень науки і техніки [6]. Така енциклопедичність знань допоможе викладачу відповідати студентам на запитання, що виникають у зв'язку з інформацією, яку вони отримують із засобів мас-медіа і, у результаті – будувати свій авторитет в очах студентства.

Ураховуючи викладене вище, перед сучасною педагогікою успіху постає декілька основних завдань, пов'язаних із підвищенням професійної компе-

тентності викладачів, формуванням їхньої педагогічної майстерності та педагогічної творчості, підвищенням рівня професійних знань та загальної ерудиції. Відтак, система післядипломної освіти має бути гнучкою, динамічною та включатиме такі форми:

- системне самостійне навчання (самоосвіта);
- підвищення кваліфікації (різне за тривалістю);
- перепідготовка;
- стажування;
- навчання у цільовій аспірантурі та докторантурі;
- дистанційна освіта.

Нині майже всі економічно розвинені країни переходять, або вже перейшли, у систему підготовки та підвищення кваліфікації кадрів на кредитно-модульну систему навчання, засновану на професійній компетентності. Ця форма навчання перебуває в руслі концепції „навчання протягом усього життя”. Її мета – підготовка та перепідготовка висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до ситуації, що змінюється у сфері праці, з одного боку, і продовжувати професійну освіту і зростання – з другого. Такий підхід до навчання дає змогу створити в кожного викладача відчуття успішності, котре породжує сама організація навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації, у межах якої вчитель має можливість сам керувати своїм навчанням, що привчає його бути відповідальним за його результат, а в цілому – за власний професійний та особистісний розвиток і кар’єру. Водночас такий підхід дає змогу оптимально поєднати теоретичну і практичну складові навчання, аудиторну, самостійну та індивідуальну роботу, інтегруючи їх. При цьому він забезпечує переосмислення місця і ролі теоретичних знань у процесі освоєння професійних компетенцій, упорядковуючи і систематизуючи їх, що в кінцевому результаті підвищує мотивацію педагога у їхньому освоєнні.

Найбільш складним у впровадженні кредитно-модульної системи навчання є відхід від стереотипів у принципах організації процесу навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів й усвідомлення нової ролі викладача, який у межах зазначеної системи повинен відмовитися від звичної для себе ролі лідера й перейти від тези „навчити” до тези „дати змогу навчитися”. Отже, відмовившись від звичної ролі „транслятора” знань, викладач стає організатором навчання. Його основне завдання полягає в тому, щоб стимулювати активну позицію вчителя на курсах підвищення кваліфікації й спонукати його до самостійного (самокерованого) удосконалення своєї професійної компетентності. При цьому під час організації процесу підвищення кваліфікації необхідно враховувати, що люди навчаються по-різному – кожна людина з огляду на свої психологічні особливості буде навчатися за певним стилем. У цьому випадку потрібно відмовитися від практики „трансляції” знань викладачам і дати їм можливість самостійно шукати інформацію й освоювати її. Часом викладачам видається, що буде швидше й надійніше, якщо вони самі пояснять викладачам так, як, на їхню думку, це потрібно знати. Слід підкреслити, що швидкість у такому разі – непереконливий доказ, оскільки рівень „засвоєння” знань буде доволі низьким. Надійність теж доволі спірна.

У сучасному світі викладач не може бути єдиним джерелом новітнього знання, оскільки він фізично не в змозі постійно оновлювати власні знання з усієї галузі, у якій він вважається фахівцем. Система ж післядипломної освіти має бути зорієнтована на кращі зразки сучасних знань й практики.

Змістові модулі в системі післядипломної педагогічної освіти формують у педагога уміння креативно мислити, орієнтуватися в інформаційному середовищі, самостійно конструювати свої знання, аналізувати результати діяльності та практично використовувати їх у роботі, створювати власні проекти та презентації.

Усі змістові модулі, які пропонуються викладачам на курсах підвищення кваліфікації, поділяються на три групи, що вмотивовано завданнями удосконалення професійних знань із різних наукових галузей:

- професійно орієнтовані модулі (для обов'язкового опрацювання);
- професійно орієнтовані модулі (за вибором);
- факультативні модулі (за вибором).

Окремо слід сказати про „контролюючий модуль”, який включає оцінку освоєних компетенцій. Оцінка засвоєння модуля припускає демонстрацію або підтвердження того, що учасники курсів підвищення кваліфікації засвоїли необхідні компетенції, сформульовані у завданнях з кожного конкретного модуля, і можуть здійснювати всі необхідні дії у межах цієї компетенції.

Висновок. Таким чином, питання, що пов'язані зі шляхами удосконалення професійної компетентності, формуванням професійної майстерності і педагогічної творчості в системі післядипломної педагогічної освіти, оволодіння, врешті-решт, мистецтвом моделювання успіху професійної діяльності викладача вищого технічного навчального закладу потребують наукового вивчення та обґрунтування.

Перспективою подальшого дослідження доцільно розглядати розробку моделі продуктивного моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ.

Література:

1. Науменко Г.М. Тайны сознания. Путь к здоровью. / Г. М. Науменко. — М., 2002. — 630 с.
2. Романовский А.Г., Михайличенко Б.Е. Философия достижения успеха. / А.Г. Романовский, Б. Е. Михайличенко: Учебное пособие. - Харьков: НТУ «ХПИ», 2003. — 691 с.
3. Скрипник М. Мистецтво бути педагогом / М. Скрипник: зб. тренінгових занять . — К. : Вид. дім «Шкіл світ» : вид. Л. Галіцина, 2006. — 112 с.
4. Фурман А. В. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції : навчальний посібник. — Львів : Новий Світ. — 2000. — 2006. — С. 182-216.
5. Сухомлинський В.А. Как воспитать настоящего человека. — К. : Рад. Шк., 1975. — С. 171.
6. Барбина Е. С. Гуманизация образования : учебное пособие // Е. С. Барбина, А. В. Менялова. — Херсон : Айлант, 2008. — 52 с.